

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

Кафедра історії України та спеціальних історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Майя НІКОЛАЄВА

«15» березня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ ПРЕСИ В УКРАЇНІ (КІНЕЦЬ ХVІІІ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Спеціальність 032 Історія та археологія

Освітньо-професійна програма: Історія та археологія

ОНУ

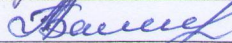
2024

Робоча програма навчальної дисципліни «Історія преси в Україні (кінець XVIII – початок XXI ст.)». Одеса : ОНУ, 2024. 20 с.

Розробник : Левченко Галина Сергіївна, кандидат історичних наук, доцент кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін

Протокол № 1 від “29” серпня 2024р.

Завідувач кафедри (Олена БАЧИНСЬКА)

Погоджено із гарантом ОПІ/ОНП Історія та археологія

 (Наталія ПЕТРОВА)

Схвалено навчально-методичною комісією факультету історії та філософії

Протокол № 1 від “30” серпня 2024р.

Голова НМК (Галина ЛЕВЧЕНКО)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ____ від “____” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри _____

Протокол № ____ від “____” _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____ (_____)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>очна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Загальна кількість: кредитів – 3 годин – 90 змістових модулів – 2	Галузь знань <i>03 Гуманітарні науки</i> Спеціальність <i>032 Історія та археологія</i> Рівень вищої освіти: <i>перший (бакалаврський)</i>	За вибором студента	
		<i>Рік підготовки:</i>	
		3	-
		<i>Семестр</i>	
		6	-
		<i>Лекції</i>	
		30 год.	-
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		6 год.	-
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		54 год.	-
Форма підсумкового контролю: залік			

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Вивчення історії періодичної преси в Україні є одним із важливих на сьогодні завдань, які стоять перед сучасними дослідниками. Історія преси тісно пов'язана з загальною історією суспільства, історичним краєзнавством та з джерелознавством.

Спеціальний курс «Історія преси в Україні (кінець XVIII – початок XXI ст.)», згідно освітньої програми спеціальності «Історія та археологія», викладається на історичному факультеті на третьому курсі денного відділення. Здобувачі вивчають курс протягом шостого семестру.

Курс складається із вступу та двох змістових модулів і охоплює розвиток періодичної преси в Україні від кінця XVIII ст. до сьогодення. У зв'язку з цим він спирається на знання студентів із загального курсу історії України, історичного краєзнавства та джерелознавства. Завершується курс заліком.

Мета викладання курсу – дати здобувачам загальне уявлення про обставини заснування та функціонування українських періодичних видань, забезпечити засвоєння ними основних етапів генези преси та її типологічних ознак, а також допомогти їм у систематизації історичних знань про основні тенденції розвитку періодики в Україні.

У зв'язку з метою ставляться **наступні завдання**: вивчити основні етапи розвитку української журналістики, познайомитись із структурою, видовими особливостями української преси; прослідкувати виникнення та розвиток періодичних видань, їх трансформацію та еволюцію, охарактеризувати урядову політику стосовно періодики в різні періоди історії України; з'ясувати особливості розвитку періодики в різні історичні часи; формувати систему понятійного апарату; виявляти спільне та відмінне в розвитку української періодики на різних територіях; знайомити з наявною джерельною та історіографічною базою для вивчення особливостей розвитку української періодики.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних компетентностей:

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 8. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 9. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 12. Здатність цінувати та поважати різноманітність та мультикультурність.

ЗК 13. Здатність усвідомлювати правила академічної доброчесності.

ЗК 14. Здатність формувати, зберігати та примножувати гуманістичні цінності.

Спеціальні (фахові) компетентності:

СК 1. Усвідомлення взаємозв'язку між фактами, подіями, явищами і процесами в минулому та сучасності.

СК 2. Усвідомлення відмінностей в історіографічних поглядах різних періодів та в різних контекстах.

СК 3. Усвідомлення соціальних функцій історика, розуміння можливості використання історії для досягнення політичних цілей, в тому числі наслідків зловживання історією.

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшуковувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 6. Здатність використовувати релевантні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних.

СК 7. Здатність використовувати фахові знання та професійні навички для виявлення, охорони та популяризації історико-культурної спадщини.

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

СК 10. Здатність вільно оперувати спеціальною термінологією.

СК 12. Здатність робити відбір та прийняття на збереження артефактів і документів у відповідності до нормативів, організовувати археографічну діяльність, роботу в архівах та музеях, державних наукових та науково-дослідних установах у відповідності з прийнятими правилами та нормами.

СК 14. Здатність до опрацювання предметних даних у регіональному контексті.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН 1. Знати найважливіші факти історичного минулого українського народу і історії людства загалом, а також мати більш глибокі знання про певний історичний період або проблему.

ПРН 2. Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності.

ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.

ПРН 14. Вміти акумулювати та поширювати кращий досвід професійної діяльності, інтегрувати досягнення інших наук для вирішення актуальних проблем історії та археології.

ПРН 15. Вміти дотримуватися правил академічної доброчесності.

Очікувані результати навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- необхідний комплекс джерел до курсу;
- історіографічний доробок з проблематики курсу;
- основні та актуальні проблеми тематики даного курсу;
- важливі дати та події, пов'язані з розвитком періодичної преси в Україні;
- особливості існування періодики в різні історичні періоди;

вміти:

- узагальнювати фактичний матеріал, набутий під час лекцій та самостійно опрацьованої літератури до курсу;
- орієнтуватися в історії періодичних видань в Україні;
- визначати основні напрями наукових досліджень в різні періоди;
- відшукувати необхідну інформацію з періодичних видань;
- професійно оперувати науковими термінами;
- працювати з різними історичними джерелами;
- дотримуватися правил академічної доброчесності;
- ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей;
- робити висновки з вивченої теми.

3. Зміст навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПЕРІОДИКИ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

(КІНЕЦЬ XVIII – ПОЧАТОК XX СТ.).

Тема 1. Вступ до курсу. Роль періодики у розвитку суспільства.

Методологічні проблеми вивчення історії української преси. Періодизація становлення та розвитку української журналістики. Методика пошуку й опрацювання першоджерел у періодичних виданнях. Періодичні видання як важливе джерело для історичних досліджень.

Тема 2. Зародження періодичних видань на українських землях в складі Австрійської імперії наприкінці XVIII ст. – в першій половині XIX ст.

Виникнення перших періодичних видань на західноукраїнських землях: політичні та соціально-економічні передумови появи періодики. Історіографія проблеми. Джерела. Поява

журналістики в Галичині. Перші періодичні видання. «Gazett de Leopold» – перша тижнева газета в Україні. Періодичні видання французькою, німецькою й польською мовами у Львові, їх зміст, орієнтація, видавці. Діяльність «Руської трійці». Утвердження національних видань у Західній Україні («Русалка Дністровая»). Перший український політичний часопис «Зоря Галицька» (1848).

Тема 3. Поява періодичних видань у Слобожанщині на початку XIX ст. Становлення та розвиток преси на півдні України в першій половині XIX ст.

Зародження української журналістики у Слобожанщині: ініціатори та перші видавці, напрями розвитку молодшої преси. «Харьковский еженедельник» та його характеристика. Культурне середовище в Харкові та умови, що склалися для розвитку журналістики. «Харьковский демокрит». Василь Маслович як видавець сатиричного журналу. Програма журналу «Украинский вестник». Загальна характеристика. Рубрики журналу. Наукові матеріали часопису. Концепція «мальовничої прози» як естетична програма журналу. «Харьковские записки». Театральна критика в журналі. Федір Пільгер як видавець першого в підросійській Україні галузевого журналу. Характер «Украинского домовода» та причини його закриття. Андрій Вербицький як видавець «Харьковских известий». Структура газети, авторські матеріали. Ініціативи харківських журналістів у справі видання нового журналу. «Украинский журнал». Релігійно-містичні матеріали. Природничі науки. Праці з естетики та літературна критика О. Склабовського. Художня література в часописі.

Одеса як важливий центр виникнення провінційних видань. Налагодження видання «Одесский Вестник – Journal d'Odessa» (1827–1894) французькою та російською мовами: загальна характеристика. Роль місцевої адміністрації у справі виходу газети. Редакторська політика та наповнюваність періодичного видання. Основні періоди виходу газети. Особливості та специфіка друкованого органу «Губернские ведомости» на українських землях.

Тема 4. Українська альманахова журналістика 30 – 40-х років XIX ст.: провідні видання та діячі

Харківська школа романтиків і початки її видавничої діяльності. Формування Харківської школи романтиків. Ізмаїл Срезневський та його гурток. Естетична програма харківських романтиків. «Украинский альманах» як утілення цієї програми: засади, автори, твори. Загальна характеристика альманаху «Утренняя звезда» та її значення. Альманах Є. Гребінки «Ластівка» – загальна характеристика. Значення альманаху. Харківські альманахи О. Корсуна «Сніп» та І. Бецького «Молодик». «Южный русский сборник» А. Метлинського. Альманах «Киевлянин» М. Максимовича. Загальна характеристика альманаху «Киевлянин». Збірники творів М. Максимовича «Украинец» як завершення його журналістської видавничої програми.

Тема 5. Ідеї Кирило-Мефодіївського братства. Видавнича діяльність П. Куліша, українські видання у Санкт-Петербурзі середини XIX ст. Постать М. Костомарова в історії української журналістики

Пошквалювання українського культурного життя в Санкт-Петербурзі. Видання «Записок о Южной Руси» П. Куліша та намагання видавати періодичний орган під назвою «Хата. Южно-русский журнал словесности, истории, этнографии и сельского хозяйства» П. Куліша. Історія та загальна характеристика видання. Зміст першого тому «Записок», його особливості. Значення альманахів П. Куліша кінця 1850-х рр.

М. Костомаров як активний учасник українського культурного життя: короткі біографічні відомості, основні напрями діяльності (фольклористична, видавнича, літературна, науково-публіцистична, історичні дослідження), віхи та етапи літературного, наукового, журналістського життя.

Робота «Риси народної південноруської історії»: зміст, основне спрямування та об'єкт дослідження, місце серед публікацій «Основи». Полемічна праця «Лудеям»: дискусія на сторінках журналу «Основа» як першопричина та її учасники, провідна мета, зміст та полемічне спрямування. Співпраця М. Костомарова з різними тогочасними часописами.

Тема 6. Українські періодичні видання другої половини XIX ст.

Журнал «Основа – Южно-русский литературно-ученый вестник»: матеріали українською й російською мовами. Умови появи, редакційний і творчий колектив, жанри, тематика, ідеї,

значення. Заснування в Харкові Л. Глібовим «Черниговського листка» (1861). Видання в Києві газети «Киевский телеграф» (1874). Підписання Емського акту 1876 та його вплив на українське слово. Журнал «Киевская старина», історія заснування. Перший редактор Ф. Лебединцев та характер журналу при ньому. О. Лашевич як редактор «Киевская старина». Ф. Кривицький. В. Науменко і розквіт журналу при ньому. Стара київська Громада і журнал. Боротьба журналу за право публікувати українською мовою художні твори.

Тема 7. Періодичні видання другої половини XIX ст. у Західній Україні. Роль І. Франка в історії української періодики

Періодика москвофілів: офіційні видання австрійського уряду, громадсько-політичні газети і журнали, літературно-наукові часописи, фахові та спеціалізовані видання.

Газета «Слово»: заснування, зміни, співпраця в перші роки москвофілів і народовців. Журнал «Вечерниці» як такий, що заманіфестував появу народовців. Журнал «Мета»: два періоди його історії, літературно-наукова спрямованість, політичний напрям у діяльності видання. Літературна газета «Нива», співробітництво в ній авторів з австрійської і російської України. Журнал «Правда» як перший довготривалий проект галицьких народовців: заснування, три періоди історії, редактори, загальна характеристика програми, основні автори та публікації в різні періоди. Газета «Діло»: заснування, загальна характеристика, періодизація історії видання, найважливіші матеріали й учасники; інформаційна діяльність, історична публіцистика; відображення політики, економіки, еміграційного руху, теми шкільництва, художня література у виданні; національна толерантність, значення газети. Журнал «Зоря» як видатне явище народовської журналістики: етапи в історії видання, пов'язані зі змінами редакторів. Передумови появи народовської газети «Буковина».

Перше періодичне видання українських радикалів – журнал «Друг»: заснування, періодизація, позиція в початковий період, учасники, особливості опублікованих художніх творів, літературна критика, арешт редакції, завершення історії журналу, його значення. Виникнення журналу «Народ»: загальна характеристика, популярність і перешкоди, белетристика у виданні, інформаційна діяльність, партійна публіцистика, економічні нариси, тематика публікацій, активні учасники, значення.

Особливе місце постаті І.Франка в історії української журналістики: віхи життя і журналістської творчості, її провідні напрями й динаміка, значення його діяльності для різних сфер журналістики (розвиток проблематики та жанрової парадигми української журналістики, видавнича справа тощо). І.Франко як дослідник москвофільства. Співпраця в журналі «Правда» – оригінальні художні твори, переклади. Співробітництво в газеті «Діло» – художня проза, економічні й історіософські публікації та їх специфіка: відхід від натуралізму, широке використання статистики та глибокий історизм, відстоювання економічних інтересів Галичини. Участь в редагуванні та етапи співпраці І.Франка в журналі «Зоря». Участь І. Франка в радикальному журналі «Друг»: новаторство художніх творів, переклади, роль у збереженні журналу, подальша видавнича діяльність, пошук прийнятної форми для змагання з урядовою цензурою. Діяльність І. Франка як редактора журналу «Житє і слово»: заснування журналу, його програма, два періоди в його історії, структура видання, коло авторів, публікації.

Тема 8. Періодика на українських землях в кінці XIX ст. – на початку XX ст.: характеристика видань

Поява в межах літературної журналістики інформаційного і публіцистичного дискурсу. Формування системи української журналістики, яка задовольняла не лише літературні й наукові потреби українського суспільства, але інформаційні, публіцистичні, політичні його потреби.

Важлива роль журналістики у формуванні української літературної мови. Розширення стильового плацдарму української мови, забезпечення вироблення в ній інформаційного, публіцистичного, суспільно-політичного, наукового стилів журналістикою галицького періоду. Роль західноукраїнської журналістики у формування національної свідомості в ширшого кола представників народу й інтелігенції, а відтак і до постановки питання про політичну незалежність української нації й побудову нею своєї держави. Видання радикалів, москвофілів, народовців наприкінці XIX ст.

Українська періодика на зламі віків. Вплив революції 1905-1907 рр. в Російській імперії на стан української преси. Українська преса за межами України в Російській імперії. Роль відомих українських меценатів у розвитку українських періодичних видань. Типологічне різноманіття національних видань у Західній та Східній Україні на початку ХХ ст.: господарсько-кооперативна преса, педагогічна й дитяча, молодіжна і пластова, духовно-релігійна, сатирично-гумористична, літературно-мистецька тощо.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2 **ПЕРІОДИЧНА ПРЕСА У НОВІТНІЙ ЧАС.**

Тема 9. Українська журналістика в роки Першої світової війни та визвольних змагань

Політичні умови існування української преси у 1914–1917 рр. Преса Західної України під час Першої світової війни. Преса полонених українців у таборах Австро–Угорщини і Німеччини. Журналістська діяльність М. Міхновського. Публіцистична діяльність С. Петлюри. Преса Союзу Визволення України. Періодичні видання Українських Січових Стрільців.

Відновлення української національно–патріотичної преси після лютневої революції в Російській імперії 1917 р. Географічна розгалуженість національно–патріотичної преси в Україні (1917 р.) Часопис «Нова Рада». Загальна характеристика форм, жанрів. Преса періоду Центральної Ради, Гетьманату і Директорії. Загальна характеристика часописів 1917–1920 рр. Провідні публіцисти.

Тема 10. Загальна характеристика та періодизація радянського періоду у розвитку української періодики. Українська періодика в міжвоєнний період

Основні засади розвитку періодичних видань в умовах радянської дійсності. Вплив комуністичної ідеології на програму та зміст історичних видань. Політична цензура. Періодизація радянського періоду у розвитку української періодики: особливості, вплив політичної ситуації, основний зміст.

Українська періодика 1920–х рр.: становлення більшовицької преси.

Газета «Боротьба» – партійний орган боротьбистів. Газета «Червоний прапор» Української комуністичної партії.

Випуск більшовицької преси: «Більшовик», «Комуніст», «Вісті». Політика коренізації та її вплив на періодичні видання в Україні: «Вісті ВУЦВК», «Вапліте», «Літературний ярмарок», «Червоний шлях», «Плуг», «Плужанин» тощо, журнали «Глобус» (1923–1935), «Знання» (1923–1935), «Шквал» (1924–1933), «Всесвіт» (1925–1934), «Безвірник» (1925–1935), «Червоний перець» та інші.

Ліквідація українського національного відродження у 1930–і рр. та цілковита уніфікація всієї преси, що друкувалася в УСРР. Поява районних газет, фабрично–заводських багатотиражок, газети колгоспів і радгоспів, політвідділів машинно–тракторних станцій тощо.

Преса Західної України напередодні Другої світової війни: партійна, комерційна, літературна, мистецька і наукова преса.

Преса Лемківщини, Буковини і Закарпаття.

Ситуація у періодиці після приєднання до СРСР західноукраїнських земель: закриття видань та відкриття нових радянських видань.

Тема 11. Українська періодика в роки II світової війни та перше повоєнне десятиліття

Українська преса на окупованих у роки Другої світової війни території України та територіях інших європейських країн. Організація незалежних пресових видань на окупованих територіях, а згодом їх закриття («Сурма» та «Українські вісті» у Львові, «Українське слово» у Києві).

Видання підпільних видань ОУН: «Осередок пропаганди й інформації при проводі ОУН», «Бюро інформації УГВР», журнали «До зброї», «Самостійність», «За Волю України», літературний альманах «Чорний ліс», журнал гумору й сатири «Перець» та інші.

Періодичні видання окупаційної влади у 1941–1944 рр.: тематика, ідеологія та особливості російськомовної, німецькомовної, румуномовної преси.

Налагодження випуску газет на українських землях після звільнення території України Червоною армією та їх ідеологічний підтекст.

Тема 12. Боротьба за свободу преси в добу лібералізації суспільства

Комуністично–радянські преса як виразники зміцнення тоталітарної системи в повоєнний час. Антинаціональний характер комуністично–радянської преси в Україні. Ідейно–тематична, жанрова, мовна характеристика комуністично–радянської преси в Україні. Провідні прокомуністичні і прорадянські журналісти. Доля журналістів, які відстоювали свободу преси і свободу думки. О. Гончар – журналіст, публіцист, редактор. «Український вісник» за редакцією В. Черновола та Л. Шереметьєвої. Журнал «Кафедра» М. Осадчого. «Український вісник» М. Іванця. Суспільно–політичні й громадсько–культурні передумови виникнення української самвидавної літератури і журналістики. Самвидавна преса та її загальна характеристика. Особливості праці журналістів у самвидавній пресі. Журналістська діяльність І. Багряного. Опозиційні публікації Є. Сверстюка

Тема 13. Українська періодика в період епохи застою (друга половина 1960 – перша половина 1980–х рр.)

Особливості періодичної преси УРСР у 1960–1980–х рр. Друкування поетичних та прозових творів шістдесятників у журналах «Ранок», «Україна», «Жовтень», «Вітчизна», «Прапор» та започаткування перекладів літературних творів сучасних зарубіжних авторів на сторінках «Всесвіту». Офіційні пресові видання: структура, спрямованість, зміст. Постанови ЦК КПРС та їх вплив на зміст періодичних видань. Цензурний нагляд за періодикою.

Самвидавівські видання. Вихід «Українського вісника». Спроба видання підпільних газет.

Тема 14. Розвиток української періодики у діаспорі

Діяльність української еміграції із заснування періодичних українознавчих журналів в Європі та Америці. Журнал «Україна. Українознавство і українське культурне життя» за редакцією І. Борщака (Париж, 1949–1953). Видавнича діяльність О. Оглоблина, Н. Полонської–Василенко, Є. Бачинського, Б. Крупницького. Серійні видання «The Annals of the Ukrainian Academy of Arts and Sciences» (Нью–Йорк, з 1951), «Наукові записки Українського Вільного Університету» (Мюнхен, з 1957). Українознавчі журнали Канадського інституту українських студій – «Journal of Ukrainian Studies» (з 1976) та Українського наукового інституту Гарвардського університету – «Harvard Ukrainian Studies» (з 1977). Редакційно–видавнича діяльність О. Прицака та І. Шевченка. Роль історичної періодики української діаспори у розвитку міжнародних наукових зв'язків.

Тема 15. Загальні тенденції розвитку українських періодичних видань в сучасній Україні

Українська журналістика на зламі століть: сто років тому й сьогодні. Традиції і новаторство. Здобутки і втрати.

Основні тенденції розвитку української журналістики. Періодичні видання політизованих угруповань 1989–1990–х рр. Масова поява нових видань у суверенній Україні. Поява нових органів періодики. Вплив процесу демократизації суспільства на розширення репертуару української періодичної преси. Нова генерація наукових журналів з проблем української історії, етнології, політології. Реорганізація «Українського історичного журналу». Розширення тематики, проблематики, джерельної бази публікацій. Питання української та всесвітньої історії, джерелознавства, спеціальних історичних дисциплін, документальні публікації на сторінках журналів «Київська старовина», «Пам'ять століть», «Історичний журнал», «Українська діаспора», «Українські проблеми», «Генеза», «Неопалима купина». Журнали «Критика» та «Український гуманітарний огляд». Регіональні історичні та краєзнавчі часописи. «Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки. Історичні науки», «Літопис Червоної Калини» (Львів), «Воля і Батьківщина» (Львів), «Історична пам'ять» (Полтава) та інші. Діяльність Дослідницького центру історії української преси у Києві та Науково–дослідного центру періодики у Львові.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		л	п/с	лаб	ср			л	п/с	лаб

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Модуль 1.										
Змістовий модуль 1. Становлення та розвиток періодики на теренах України (кінець XVIII – початок XX ст.).										
Тема 1. Вступ до курсу. Роль періодики у розвитку суспільства.	4	2			2					
Тема 2. Зародження періодичних видань на українських землях в складі Австрійської імперії наприкінці XVIII ст. – в першій половині XIX ст.	6	2			4					
Тема 3. Поява періодичних видань у Слобожанщині на початку XIX ст. Становлення та розвиток преси на півдні України в першій половині XIX ст.	8	2	2		4					
Тема 4. Українська альманахова журналістика 30 – 40-х років XIX ст.: провідні видання та діячі.	4	2			2					
Тема 5. Ідеї Кирило-Мефодіївського братства. Видавнича діяльність П. Куліша, українські видання у Санкт-Петербурзі середини XIX ст. Постать М. Костомарова в історії української журналістики.	6	2			4					

Тема 6. Періодичні видання другої половини XIX ст. у Наддніпрянській Україні.	6	2			4							
Тема 7. Періодичні видання другої половини XIX ст. у Західній Україні. Роль І. Франка в історії української періодики.	6	2			4							
Тема 8. Періодика на українських землях в кінці XIX ст. – на початку XX ст.: характеристика видань.	6	2			4							
Разом за змістовим модулем 1	46	16	2		28							
Змістовий модуль 2. Періодична преса у новітній час												
Тема 9. Українська журналістика в роки Першої світової війни та визвольних змагань.	6	2			4							
Тема 10. Загальна характеристика та періодизація радянського періоду у розвитку української періодики. Українська періодика в міжвоєнний період.	8	2	2		4							
Тема 11. Українська періодика в роки II світової війни та перше повоєнне десятиліття.	6	2			4							
Тема 12. Боротьба за	8	2	2		4							

свободу преси в добу лібералізації суспільства.												
Тема 13. Українська періодика в середині 1960 – середині 1980-х рр.	6	2			4							
Тема 14. Розвиток української періодики у діаспорі.	6	2			4							
Тема 15. Загальні тенденції розвитку українських періодичних видань в сучасній Україні.	4	2			2							
Разом за змістовим модулем 2	44	14	4		26							
Усього годин	90	30	6		54							

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Становлення та розвиток преси в Україні в першій половині XIX ст.	2
2	Українська періодика в міжвоєнний період.	2
3	Українська періодика в середині 1940 – середині 1980-х рр.	2
	Разом:	6

6. Теми практичних занять

Практичні заняття не передбачені

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні заняття не передбачені

8. Самостійна робота

Самостійна робота здобувачів зорієнтована, здебільшого, на модульно-рейтингову систему оцінювання знань. Вона є складовим елементом університетської освіти та закономірним продовженням аудиторної роботи викладача і студентів.

№ з/п	Назва теми/види завдань	К-ть годин
	Змістовий модуль 1 Становлення та розвиток періодики на теренах України (кінець XVIII – початок XX ст.)	
1	Вступ до курсу. Роль періодики у розвитку суспільства. [1,3]	2
2	Зародження періодичних видань на українських землях в складі Австрійської імперії наприкінці XVIII ст. – в першій половині XIX ст. [1, 3]	4
3	Поява періодичних видань у Слобожанщині на початку XIX ст.	4

	Становлення та розвиток преси на півдні України в першій половині XIX ст. [1,3]	
4	Українська альманахова журналістика 30 – 40-х років XIX ст.: провідні видання та діячі [1,3]	2
5	Ідеї Кирило-Мефодіївського братства. Видавнича діяльність П. Куліша, українські видання у Санкт-Петербурзі середини XIX ст. Постать М. Костомарова в історії української журналістики [1, 2, 3]	4
6	Періодичні видання другої половини XIX ст. у Надніпрянській Україні [1, 3]	4
7	Періодичні видання другої половини XIX ст. у Західній Україні Роль І. Франка в історії української періодики [3]	4
8	Періодика на українських землях в кінці XIX ст. – на початку XX ст.: характеристика видань [1, 2, 3]	4
	Всього годин за 1 модуль	28
	Змістовий модуль 2 Періодична преса у новітній час	
9	Українська журналістика в роки Першої світової війни та визвольних змагань [1, 3]	4
10	Загальна характеристика та періодизація радянського періоду у розвитку української періодики. Українська періодика в міжвоєнний період [1, 2, 3]	4
11	Українська періодика в роки II світової війни та перше повоєнне десятиліття [1, 2, 3]	4
12	Боротьба за свободу преси в добу лібералізації суспільства [1, 3]	4
13	Українська періодика в середині 1960 – середині 1980-х рр. [1, 2, 3]	4
14	Розвиток української періодики у діаспорі [1, 2, 3]	4
15	Загальні тенденції розвитку українських періодичних видань в сучасній Україні [1, 2, 3]	2
	Всього годин за 2 модуль	26
	Всього годин	54

До самостійної роботи відноситься:

- [1] – підготовка до лекцій;
- [2] – написання рефератів;
- [3] – вивчення додаткової літератури.

9. Методи навчання

Під час вивчення курсу використовуються різні методи навчання у вищій школі. *Пояснювально-ілюстративний метод* та *метод проблемного викладу* використовується під час лекцій для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків, що наводяться у лекційній частині курсу.

Евристичний метод допомагає в організації активного пошуку розв'язання висунутих пізнавальних завдань.

Дослідницький метод використовується під час самостійної підготовки студентів. Студенти самостійно вивчають літературу, джерела, готуючись до аудиторної роботи, залікових та підсумкового модулю та виконуючи індивідуальне навчально-дослідне завдання.

Практичний метод використовується у ході підготовки презентацій.

10. Форми контролю і методи оцінювання

(у т. ч. критерії оцінювання результатів навчання)

Протягом засвоєння навчальної дисципліни студенти мають можливість накопичувати бали за рахунок виконання різних форм роботи під час поточного та періодичного контролю або здачі заліку під час підсумкового контролю:

Поточний контроль:

– усний контроль: індивідуальне / фронтальне опитування за питаннями відповідної теми під час лекцій;

– робота під час семінарських занять;

Періодичний контроль:

– Оцінювання підготовлених презентацій.

– Виконання рефератів за однією із запропонованих тем.

Підсумковий контроль: залік.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти за різними видами роботи

Вид роботи	Кількість балів
<i>Поточний контроль:</i>	
– Усний контроль: індивідуальне / фронтальне опитування за питаннями відповідної теми під час лекцій.	від 0 до 2
– Робота під час семінарських занять.	від 0 до 8
<i>Періодичний контроль:</i>	
– Оцінювання підготовлених презентацій.	від 0 до 13
– Виконання рефератів за однією із запропонованих тем.	від 0 до 10

Загальна підсумкова оцінка визначається як сума балів за результатами поточного, періодичного або підсумкового контролю.

Критерії оцінювання роботи під час лекції:

К-сть балів	Критерії оцінювання
2	Здобувач бере активну участь в обговоренні питань під час лекції; бере активну участь у обговоренні проблемних питань, користується додатковою навчально-методичною та науковою літературою; вміє сформулювати своє ставлення до певної проблеми; висловлює власні міркування, наводить доцільні приклади.
1	Здобувач іноді бере участь в обговоренні під час лекції; частково виступає і задає питання.

Критерії оцінювання роботи на семінарському занятті:

Кількість балів	Критерії оцінювання
8-6	Здобувач зобов'язаний підготувати кожен пункт плану практичного заняття у повному обсязі. Відповідь має бути побудована на основі розуміння причин явища, його перебігу та наслідків. Здобувачі не повинні обмежуватися стислим просторікуванням, а продемонструвати системні знання з теми семінару. Вони передбачають не стільки констатацію фактів, скільки пояснення їхньої сутності. Якісна підготовка до семінарів передбачає ознайомлення з науковими або/і навчальними книгами/брошурами, науковими статтями, лекційним матеріалом, енциклопедіями, довідниками.
5-3	Здобувач освіти дає об'ємну/повну відповідь на більшість питань плану заняття, доповнює відповіді інших студентів, демонструє вміння брати участь у дискусії, використовуючи наукові аргументи.
2	Здобувач освіти дає відповідь на одне або два питання плану заняття, лише частково доповнює відповіді інших студентів.
1	Здобувач присутній на занятті, але не бере участь у обговоренні питань, запропонованих викладачем згідно заявленої теми.

Критерії оцінювання самостійної роботи студентів, що має бути захищена під час лекції або під час спеціально відведених годин консультацій.

Вид роботи	Кіл-ть балів	Критерії оцінювання результатів виконання завдань для самостійної роботи
Підготовка та захист реферату	10-8	Доповідь має самостійний характер, визначається повнотою викладу матеріалу, наявністю структури тексту, з використанням фахової літератури і джерела, обґрунтованих висновків. Вагомою частиною оцінювання якості самостійної роботи є вміння доповідача дискутувати, використовуючи виважені аргументи. Може супроводжуватися презентацією або ілюстраціями, але ця форма не є обов'язковою.
	7-5	Доповідь виконана самостійно, оформлення відповідає вищезазначеним вимогам, але пропонувані висновки або не точно відповідають темі роботи, або є поверхневими, що не дає змоги зрозуміти глибину осягнення здобувачем змісту реферату.
	4-1	Завдання виконано на низькому теоретичному рівні, без пояснення причин явищ, описаних у тексті, та висновків. Використана література або джерела не повною мірою відповідають обраній темі. Здобувач не демонструє розуміння предмету дискусії.
	0	Завдання не виконано.
Підготовка презентації	13-10	Здобувач підготував із запропонованого переліку презентацію, у повній мірі демонструє володіння навичками наукового дослідження; виявляє самостійність у підборі, аналізі та узагальненні відповідної інформації; із розглянутої проблеми робить чіткі вірні висновки. Здобувач аналізує проблемну ситуацію з творчим підходом, використовуючи нешаблонні фрази, демонструє розгорнуте, цікаве бачення, яке відрізняється власними роздумами, висновками.
	9-5	Здобувач підготував із запропонованого переліку презентацію; виконав практичне завдання, у повній мірі демонструє знання предмету вивчення, чітко описує суттєві його ознаки, виявляє причинно-наслідкові зв'язки і формулює висновки.
	4-1	Здобувач підготував із запропонованого переліку презентацію, але недостатньо розкрив сутність, допускаючи при цьому суттєві неточності; відсутні сформовані уміння та навички дослідження і обґрунтування висновків.
	0	Завдання не виконано.

11. Питання для підсумкового контролю

1. Роль періодики у розвитку суспільства.
2. Зародження та основні закономірності розвитку періодичної преси.
3. Класифікація періодики.
4. Методика джерелознавчого дослідження історичної періодики.
5. Бібліографічні покажчики історичної преси.
6. Періодичні видання на українських землях в складі Австрійської імперії наприкінці XVIII ст. – в першій половині XIX ст.
7. Поява періодичних видань у Слобожанщині на початку XIX ст.
8. Становлення та розвиток провінційної преси в першій половині XIX ст.
9. Українська альманахова журналістика 30 – 40-х років XIX ст.: провідні видання та діячі.
10. Журнал «Основа» в суспільному та науковому житті України 1860-х років.

11. Видавнича діяльність П. Куліша.
12. Роль М. Костомарова в історії української журналістики.
13. Українські періодичні видання другої половини ХІХ ст.
14. Цензурна політика царського уряду щодо розвитку української преси.
15. Особливості розвитку історичної періодики в умовах дії Валуєвського циркуляру 1863 р. та Емського указу 1876 р.
16. Заснування журналу «Киевская старина». Його автори та співробітники.
17. Внесок журналу «Киевская старина» в українську історіографію.
18. Москвофільська журналістика: основні видання і постаті.
19. Народовська журналістика: провідні видання, діячі і праці.
20. Радикальна журналістика: основні постаті та видання.
21. Співпраця І. Франка з періодичними виданнями.
22. Розвиток історичної періодики на західноукраїнських землях у ХІХ – на початку ХХ ст.
23. «Записки Наукового товариства ім. Т. Шевченка у Львові»: Загальна характеристика видання.
24. Українська періодика на початку ХХ ст.
25. Українська журналістика в роки Першої світової війни.
26. Українські періодичні видання в роки визвольних змагань 1917-1920-х рр.
27. Загальна характеристика та періодизація радянського періоду у розвитку української періодики.
28. Історичні періодичні видання Української Академії Наук у 1920- х рр.
29. Журнал «Україна» (1924-1930) за редакцією М. Грушевського.
30. Українська періодика в УРСР в міжвоєнний період.
31. Українська періодика в Західній Україні в міжвоєнний період.
32. Специфіка української періодики в роки ІІ світової війни.
33. Українська періодика в перше повоєнне десятиліття.
34. Боротьба за свободу преси в добу лібералізації суспільства.
35. Особливості розвитку історичної періодики в радянський час: «Український історичний журнал».
36. Українська періодика в середині 1960 – середині 1980-х рр.
37. Розвиток української періодики у діаспорі.
38. Загальні тенденції розвитку українських періодичних видань в сучасній Україні.
39. Історична періодика української діаспори: основні етапи становлення і розвитку.
40. Періодична преса в науково-дослідній роботі історика.

12. Розподіл балів, які отримують студенти ФОРМУВАЛЬНЕ ОЦІНЮВАННЯ

Види навчальної роботи	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		
	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)	Кількість балів за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів (максимальна)
Поточний контроль на лекціях	2	8	16	2	7	14
Поточний контроль на семінарських заняттях	8	1	8	8	2	16
Разом			24			30
Оцінка самостійної роботи:						
Реферат	10	1	10	10	1	10
Презентація	13	1	13	13	1	13

Разом			23			23
Підсумкова сума балів			47			53

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Поточний та періодичний контроль															Реферат, презентація	Сума балів
Змістовий модуль 1								Змістовий модуль 2								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	46	100
2	2	10	2	2	2	2	2	2	10	2	10	2	2	2		
Усього за модулем 1: 24								Усього за модулем 2: 30								

Реалізація основних завдань контролю знань здобувачів вищої освіти в ОНУ досягається системними підходами до оцінювання та комплексністю застосування різних видів контролю. Згідно з чинною в університеті системою комплексної діагностики знань здобувачів вищої освіти, з метою стимулювання планомірної та систематичної навчальної роботи, оцінка знань здійснюється за 100-бальною системою, яка переводиться відповідно у національну шкалу («зараховано», «не зараховано») та шкалу європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС – А, В, С, D, E, FX, F).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою для заліку
90 – 100	A	Зараховано
85 - 89	B	
75 - 84	C	
70 – 74	D	
60 - 69	E	
35 - 59	FX	Не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	Не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Навчально-методичне забезпечення

- Левченко Г. С. Історія преси в Україні (кінець XVIII – початок XXI ст.) для студентів спеціальності 032 «Історія та археологія»: методичні рекомендації до спецкурсу. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2019. 42 с.
- Мультимедійні презентації.
- Робоча програма навчальної дисципліни.
- Силабус курсу.

14. Рекомендована література

Основна

- Срібняк І. Історія журналістики, XVII-XX ст.: [підруч. для студ. ВНЗів]; Передм. Сергій Квіт. К. : Києво-Могилянська академія, 2013. 303 с.
- Срібняк І. Історія журналістики країн світу (XVII-XX ст.): підруч. для студентів ВНЗів, Держ. установа «Ін-т всесвітньої історії НАН України», Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка; Наук. ред. Т. О. Метельова. К. : Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2013. 261 с.
- Срібняк І. Історія журналістики: виникнення та розвиток новинних мас-медіа в країнах Європи, Азії та Північної Америки (XVII-XX ст.). Підручник для студентів вищих навчальних закладів / МОН України; ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»; Київський університет імені Бориса Грінченка (2-ге вид., перероб.). К.: Міжнародний науково-освітній консорціум імені Люсьєна Фєвра, 2018. 156 с.
- Історія української журналістики. Особистості XIX-XX століть : навч. посіб. / Наталія Миколаївна Сидоренко, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка; Наук. ред. В. В. Різун. К. : ВПЦ «Київський університет», 2012. 159 с.

Додаткова

1. Бажан О. Г., Левченко В. В., Левченко Г. С. До 90-ї річниці часопису «Краєзнавство» (1927–2017): історія, статистика, особливості. *Краєзнавство: науковий журнал*. 2017. № 3–4. С. 8–21.
2. Вовк І. Відновлення видавничої діяльності Пласту після війни (1922–1930 рр.). *Поліграфія і видавнича справа*. 2012. № 60. С. 3–12.
3. Левченко В. В., Левченко Г. С. Одеса. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75036>
4. Левченко В. В., Левченко Г. С. Одесская газета. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75038>
5. Левченко В. В., Левченко Г. С. Одесская газета. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75039>
6. Левченко В. В., Левченко Г. С., Петровський Е. П. Ландшафт історичної науки крізь призму історії науково-серіальних видань Одеси (XIX – початок XXI ст.). *Краєзнавство*. № 1/2. 2015. С. 144–155.
7. Левченко В. В., Левченко Г. С. Українські періодичні видання Одеси часів національно-визвольних змагань 1917–1920 рр. *Актуальні питання вдосконалення законодавства України у сучасних умовах розвитку держави, присвяченої пам'яті професора Леоніда Васильовича Багрія-Шахматова: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 20 травня 2022 року). Одеса: Бондаренко М. А., 2022. 320 с. С. 39–43.
8. Левченко Г. С. Березіль (журнал) *Велика українська енциклопедія*. URL: [https://vue.gov.ua/Березіль \(журнал\)](https://vue.gov.ua/Березіль_журнал) (дата звернення: 19.05.2024).
9. Левченко Г. С. Віднайдений рукопис А. В. Флоровського щодо історії газети «Одесский Вестник». *У пошуках гармонії... Наукова збірка до 50-річчя професора Вадима Михайловича Хмарського* / Наук. ред. і упор. Е. П. Петровський. Одеса: ТЕС, 2017. С. 421–437.
10. Левченко Г. С. Газета «Одесский Вестник» (1827–1894): внесок у розвиток історичного краєзнавства на півдні України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» Одеса, 2017. 18 с.
11. Левченко Г. С. З історії зародження та становлення газетної справи в Одесі в XIX ст. *Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри: збірка наукових праць*. Вип. 7 / відп. ред. М. І. Михайлуца. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. С. 243–249.
12. Левченко Г. С. Матеріали щодо історії газети «Одесский Вестник» (1827–1894) у фондах Державного архіву Одеської області. *Архів. Історія. Сучасність*. Випуск 2. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 95-річчю Державного архіву Одеської області (1920–2015), Одеса, 3–4 вересня 2015 р. Одеса: Бондаренко М. О., 2016. С. 170–172.
13. Левченко Г. С. Одесская жизнь. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75040>
14. Левченко Г. С. Одесская жизнь. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75041>
15. Левченко Г. С. Одесская новая газета. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України,

- НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75042>
16. Левченко Г. С. Одесская правда. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75043>
 17. Левченко Г. С. Одеській в'єстникъ. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75045>
 18. Левченко Г. С. Одеський період життя О. Тройницького: на шляху до кар'єрного зростання. *Інтелігенція і влада: матеріали п'ятої Всеукраїнської наук. конф. 24–25 грудня 2009 р., м. Одеса. У 3-х ч. Ч. 2.* Одеса: Астропринт, 2009. С. 102–105.
 19. Левченко Г. С. Одеські вісті. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75034>
 20. Левченко Г. С. Одиссос. Актуальні проблеми всесвітньої історії. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75066>
 21. Левченко Г. С. Одиссос. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75250>
 22. Левченко Г.С. Одеській листокъ. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75047>
 23. Левченко Г.С. Одеськія новости. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75049>
 24. Левченко Г.С. Одеськое обозрѣніе. *Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія]* / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24. URL: <https://esu.com.ua/article-75050>
 25. Лопата О. Становлення та розповсюдження української преси (XVIII – початок XX століття). *Вісник Книжкової палати України.* 2013. № 9. С. 1–7.
 26. Макарчук О. Епістолярний дискурс Лесі України як джерело до вивчення часопису «Народ» (1890–1895). *Поліграфія і видавнича справа.* 2018. № 75. С. 166–173.
 27. Українська періодика : історія і сучасність : доп. та повідом. дванадцятої Всеукр. наук.-теорет. конф., м. Львів, 30 листопада – 1 грудня 2018 р. / НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаніка, НДІ пресознавства ; гол. ред. М. Романюк. Львів, 2018. 436 с.
 28. Хімяк О. Роль преси в українському національно-визвольному русі (1914–1919 рр.). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Держава та армія. 2013. №752. С. 67–73.

15. Електронні інформаційні ресурси:

1. Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. Постійна адреса: <http://www.nbuv.gov.ua>
2. Офіційний сайт НБ ОНУ імені І. І. Мечникова. Постійна адреса: <http://library.onu.edu.ua>
3. Офіційний сайт Одеської національної наукової бібліотеки. Постійна адреса: <http://odnb.odessa.ua/>
4. Офіційний сайт Інституту історії НАН України. Постійна адреса: <http://www.history.org.ua>

5. Офіційний веб-портал Державної архівної служби України. Постійна адреса: <http://www.archives.gov.ua>
6. Офіційний сайт Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. Постійна адреса: <http://undiasd.archives.gov.ua>
7. Офіційний веб-сайт Українського інституту національної пам'яті. Постійна адреса: www.memory.gov.ua/
8. Цифровий архів періодики: <http://libraria.ua/>
9. Історія української преси: Навчальний посібник: <http://politics.elib.org.ua/pages-cat-158.html>